

INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA SABAB ERGASH GAPLI QO'SHMA GAPLARNING STRUKTUR-SEMANTIK QIYOSIY TAHLILI

Yusupova Shaxribonu Olloberdi qizi

*TURON UNIVERSITETI – ANDIJON FILIALI PEDAGOGIKA VA TILLAR
KAFEDRASI 1-kurs talabasi.*

Annotatsiya. *Mazkur tadqiqot ingliz va o'zbek tillarida sabab ergash gapli qo'shma gaplarning struktur, semantik va pragmatik xususiyatlarini qiyosiy-tipologik nuqtai nazardan o'rganishga bag'ishlangan. Ishda sabab munosabatlarini ifodalovchi sintaktik konstruktsiyalar, ergashtiruvchi bog'lovchilar, morfologik ko'rsatkichlar va ularning funksional imkoniyatlari tahlil qilindi. Shuningdek, sabab ergash gaplarning nutqdagi kommunikativ-pragmatik vazifalari, ya'ni axborotni asoslash, izohlash va argumentativ yuklamani oshirishdagi roli yoritildi. Tadqiqot natijalari ingliz va o'zbek tillari sintaksisidagi umumiyliklar va tipologik farqlarni aniqlashga xizmat qiladi.*

Kalit so'zlar: *sabab ergash gap, qo'shma gap, qiyosiy-tipologik tahlil, sintaksis, semantika, pragmatika, subordinatsiya, ingliz tili, o'zbek tili*

Abstract. *This research is devoted to a comparative structural, semantic, and pragmatic analysis of complex sentences with causal subordinate clauses in English and Uzbek. The study examines syntactic constructions, subordinating conjunctions, morphological markers, and their functional roles in expressing causality. Particular attention is paid to the communicative and pragmatic functions of causal clauses, including explanation, justification, and argumentation. The findings contribute to comparative linguistics, typology, and translation studies.*

Keywords: *causal subordinate clause, complex sentence, comparative typology, syntax, semantics, pragmatics, subordination, English, Uzbek*

Аннотация. *Данное исследование посвящено сравнительно-типологическому анализу структурных, семантических и прагматических*

особенностей сложноподчинённых предложений с придаточными причины в английском и узбекском языках. В работе рассматриваются синтаксические конструкции, средства выражения причинно-следственных отношений, включая союзные слова и морфологические показатели, а также их функциональные возможности в речи. Особое внимание уделяется коммуникативно-прагматическим функциям причинных конструкций, таким как объяснение, обоснование и усиление аргументации. Результаты исследования способствуют выявлению типологических сходств и различий между двумя языками, а также имеют практическое значение для теории перевода и методики преподавания иностранных языков.

Ключевые слова: придаточное причины, сложноподчинённое предложение, сравнительно-типологический анализ, синтаксис, семантика, прагматика, английский язык, узбекский язык

Zamonaviy tilshunoslikda sintaktik birliklarning qiyosiy tahlili alohida ilmiy ahamiyat kasb etadi. Sabab ergash gapli qo'shma gaplar nutqning mantiqiy izchilligini ta'minlovchi asosiy vositalardan biri hisoblanadi. Ular orqali voqea-hodisalar o'rtasidagi sabab-natija munosabatlari ifodalanadi.

Ingliz tili analitik til sifatida bog'lovchilar tizimiga tayanadi, o'zbek tili esa agglutinatив til sifatida affiksatsiya orqali grammatik munosabatlarni ifodalaydi. Shu sababli, sabab ergash gaplarning struktur-semantik tahlili ikki tilning tipologik farqlarini ochib berishda muhim ahamiyatga ega.

Tadqiqotda quyidagi metodlardan foydalanildi:

qiyosiy-tipologik metod	distributiv
tahlil	transformatsion tahlil
komponent tahlil	

Material sifatida ingliz va o'zbek tillaridagi badiiy hamda ilmiy matnlar tahlil qilinadi.

1. Sabab ergash gaplarning lingvistik mohiyati:

Sabab ergash gaplar bosh gapda ifodalangan predikativ mazmunning sababini bildiradi va subordinatsiya asosida bog‘lanadi. Ular sintaktik va semantik jihatdan murakkab birlik hisoblanadi.

Ingliz tilida sabab ifodalovchi vositalar: because
(eng neytral va keng qo‘llanadi) since (ko‘proq
izohlovchi sabab) as (rasmiy uslubda)

O‘zbek tilida: chunki, negaki, -gani uchun, sababli 2.
Struktur tahlil Ingliz
tilida sabab ergash gap quyidagi modellarda uchraydi: [Cause + Result]
Because he was ill, he stayed at home. [Result + Cause] He stayed
at home because he was ill.

O‘zbek tilida esa quyidagi modellarga ega:
[Result + Cause] U uyda qoldi, chunki u kasal edi. [Cause
+ Result] (kamroq): U kasal bo‘lgani uchun uyda qoldi. Bu holat
ingliz tilida sintaktik erkinlik, o‘zbek tilida esa morfologik vositalarning
ustunligini ko‘rsatadi.

3. Semantik va pragmatik tahlil Sabab
ergash gaplar quyidagi semantik turlarga ajratiladi:

Real sabab (real cause) Mantiqiy
asos (logical justification) Izohlovchi sabab
(explanatory cause)

Pragmatik jihatdan esa ular: nutqni asoslash, tinglovchini ishontirish,
argumentatsiyani kuchaytirish, vazifalarini bajaradi. 4.

Qiyosiy natijalar Tahlil
natijasida quyidagilar aniqlandi: O‘xshashliklar:

- 1- sabab-natija munosabatining universalligi
- 2- subordinatsiya mavjudligi
- 3- bog‘lovchi vositalarning mavjudligi

Farqlar: 1- ingliz
tilida sintaktik vositalar ustun 2- o‘zbek tilida

morfoloqik vositalar ustun
qat'iy, o'zbek tilida nisbatan erkin

3-ingliz tilida so'z tartibi

Xulosa qilib aytganda, Qiyosiy tahlil shuni ko'rsatadiki, ingliz va o'zbek tillarida sabab ergash gapli qo'shma gaplar umumiy semantik vazifani bajarsa-da, ularning struktur ifodalanishi til tipologiyasiga bog'liq ravishda farqlanadi. Ushbu farqlar tarjima jarayonida ekvivalentlik masalalarini hal qilishda muhim ahamiyat kasb etadi. Tadqiqot natijalari tilshunoslikning qiyosiy va amaliy yo'nalishlari uchun dolzarb hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

- 1.Quirk, R., Greenbaum, S. A Comprehensive Grammar of the English Language.
- 2.Huddleston, R., Pullum, G. The Cambridge Grammar of the English Language.
- 3.Biber, D. et al. Longman Grammar of Spoken and Written English.
- 4.Crystal, D. The Cambridge Encyclopedia of the English Language.
- 5.Swan, M. Practical English Usage.
6. Comrie, B. Language Universals and Linguistic Typology.
7. Greenberg, J. Language Universals.
8. Rahmatullayev, Sh. Hozirgi o'zbek adabiy tili.
9. Abdurahmonov, G'. O'zbek tili sintaksisi.
- 10.Nurmonov, A. Lingvistik tadqiqot metodlari.
- 11.Mahmudov, N. O'zbek tilining nazariy grammatikasi.